

**Josef Hofbauer
Wenzel Jaksch**

Befreiender Schrei
Texte aus dem Jahr 1945

Osvobozující výkřik
Texty z roku 1945

Schriftenreihe der Seliger-Gemeinde

**Josef Hofbauer
Wenzel Jaksch**

Befreiender Schrei
Texte aus dem Jahr 1945

Osvobozující výkřik
Texty z roku 1945

Schriftenreihe der Seliger-Gemeinde

Inhaltsverzeichnis / Obsah

Vorwort	3
Josef Hofbauer, Befreiender Schrei	4
Josef Hofbauer, Mein Volk	5
Wenzel Jaksch, Die Lehre von Buchenwald	6
Josef Hofbauer, Rose im Nordland	11
Peace through terror? An appeal to all friends of justice in the free world by the parliamentary delegation of Sudeten labour	12
Předmluva	14
Josef Hofbauer, Osvobozující výkřik	15
Josef Hofbauer, Můj lid	16
Wenzel Jaksch, Poučení z Buchenwaldu	17
Josef Hofbauer, Růže severu	21

**Josef Hofbauer
Wenzel Jaksch**

Osvobozující výkřik

Texty z roku 1945

Předmluva

Před 70. lety skončila druhá světová válka, která přinesla rozsáhlým oblastem Evropy a Asie zkázu a utrpení. Pro převážnou část Evropy znamenal konec války počátek nového mírového období, jež trvá dodnes. Konec války také učinil přítrž strašlivým zločinům páchaným nacionálněsocialistickým Německem. Rok 1945 je rokem osvobození. To je třeba zdůraznit, mluvíme-li o 8. květnu 1945. Ale právě tak nesmíme zapomínat, že utrpení a válečné násilí pokračovaly po roce 1945 vyháněním a občanskými válkami.

Ve svědectvích lidí, kteří prožili rok 1945, toto osvobození nacházíme. Nacházíme tu však i nejistotu v souvislosti s vlastním osudem, resp. s osudem vlastního národa. To se týká posledního předsedy Německé sociálnědemokratické dělnické strany v Československé republice Wenzela Jaksche, který v londýnském exilu píše proti nastávajícímu vyhánění sudetských Němců z Československa. A právě tak se to týká i sudetoněmeckého sociálnědemokratického spisovatele Josefa Hofbauera, jenž tyto silně dvojznačné pocity roku 1945 vyjádřil ve švédské emigraci verši. Jaksch i Hofbauer tak vydávají svědectví o roce, kdy se Evropa i svět měly navždy změnit.

Josef Hofbauer
Osvobozující výkřik

Odnaučili jsme se osvobozovat křikem,
křičet bolestí, jásat radostí.
Tajíme nářek a skrýváme rozkoš,
zděšení v srdcích zabarikádovaných nedůvěrou.

V zářivém dni nosíme masky,
za lživým úsměvem skrýváme utrpení,
kamenné tváře zapírají radost
a hlukem šalebně halíme osamělost.

Tak jsme si vybudovali a vystavěli zdi
z kvádrů mlčení a tmelu slov –
Nikdo neviděl, jak za zdmi, jež nás dělí,
trpěl každý svou samotou.

Ale přehrady sobectví a pletivo lži
A stěny mlčení – zboří jen jedno:
Burcující, burácející, spásný křik,
jenž se prodere z hlubin všeho lidského toužení!

Josef Hofbauer
Můj lid

Vlny nenávisti se vzdouvají
v touze po pomstě a výhružně se valí
na zdi z krve a oceli, masa a betonu,
které mají jejich útok zastavit.
Ale na pomoc se řítí orkán zloby,
nejprudší všech bouří. Děsivýma rukama
je podpírá, zvedá, hází a vrhá praskající zdi.
V rozmáchlých obloucích se valí
přes pukající hradby
a to vše s divokým triumfálním skřekem
provází na rozpjatých mocných křídlech hněv.

Oštěp odplaty vrhá
po tobě, ach můj lide, po tobě,
a tvé tělo, ach můj lide, lačně pohltí
vzedmuté moře nenávisti!
Té pohromě se neubráníš. Ale měl
bys být natolik silný a odvážný, abys
světu i svému svědomí přiznal,
že se ti tak děje tvou vlastní vinou.
Protože's věřil v nenávist a vyslal jsi nenávist
do světa, aby s ní bojoval.
Tím jsi probudil nenávist, nenávist všech národů
a té nenávisti světa musíš podlehnout.
Svou bídu však můžeš obrátit ve spásu!

Z toho přívalu plamenů můžeš
zase čerstvě a svobodně povstat
jak Fénix z popela:

Budeš-li dost odvážný
a důstojně poneseš neštěstí, jež jsi způsobil,
nepomyslíš-li už na pomstu

a dokážeš-li se zříct nenávisti.
Nebudeš-li žít touhu
po ztracených zítřcích.
Nebudeš-li už chtít být víc
než tvé sestry-národy.
Necháš-li se vést hvězdami
práva a lidskosti.
Když se konečně, konečně zase
naučíš milovat!

Sozialdemokrat London 28.2.1945

Wenzel Jaksch

Poučení z Buchenwaldu

Mluvím zde za mnohé, kteří jen o vlásek unikli koncentračním táborům. Já jsem byl tohoto strašného osudu ušetřen v neposlední řadě díky pohostinnosti britského vyslanectví v Praze, kde jsem po 15. březnu 1939 našel na několik dní útočiště a čas k přípravě svého útěku ze země. Na tomto vyslanectví jsem se zároveň musel rozloučit s jedním ze svých nejlepších přátel, dr. Emilem Straussem. Marně jsem naléhal, abych tohoto muže, Žida, předního sociálního demokrata a uznávaného historika, ušetřil mučednické cesty vězením gestapa, Dachau, Buchenwaldem a odsud do jednoho z táborů smrti v Polsku. Protože jsem sám velkým vděčníkem, chci to, co dnes musí být řečeno, vyslovit pokud možno bez hořkosti.

Abych lépe vysvětlil své pohnutky v této době nelítostně otupělých citů, musím předeslat, že než jsem překročil spásnou polskou hranici, prosil jsem osud o jedinou milost: abych si, pokud bych měl padnout do rukou hnědých pronásledovatelů, včas stačil přitisknout revolver ke spánku. My, kdo jsme bojovali proti nacionálnímu socialismu a hleděli bestii přímo do očí, jsme totiž už od roku 1933 věděli, jaký děsivý význam má slovo „koncentrační tábor“. Nikdo, kdo si nezacpával uši před bolestným křikem prvních Hitlerových obětí,

nemohl o smyslu tohoto slova pochybovat. Mnoha duševně i fyzicky zlomeným troskám se přece podařilo vyváznout z koncentračního tábora zaživa, proklouznout přes hranici a ukázat světu své ztrýzněné tělo. Uvedu pouze tajemníka bavorského pohraničního města Weiden F. Eckerta, který žil od roku 1934 mezi námi a mohl každému ukázat na pěst hluboké díry v zadnici, které mu svými býkovci vymlátili nacionálněsocialističtí mučitelé. Od něho a od dalších lidí, kteří přežili Dachau, jsme například věděli, že ke způsobům, jak zabíjet vězně, se jim do zadnice strkala hadice s tekoucí vodou, jejíž přetlak jim rozerval střeva. Ano, v roce 1945 už existovala celá kniha plná svědeckých výpovědí z německých koncentračních táborů, tak děsivých, že je člověk ani nemohl dočíst. Tuto knihu, kterou vydalo exilové předsednictvo německé sociální demokracie, nezaznamenal až na několik dělnických listů nikdo. Nikdo, kdo se z bojovného přesvědčení nepostavil proti fašisticko-barbarskému barbarství, nechtěl vzít na vědomí, že byla vyhlášena válka lidství a lidskosti, kterou představovala už pouhá existence koncentračních táborů.

Tou nejstrašnější smrtí, jakou člověk může vytrpět, neumírali v Hitlerových mučitelských doupatech po roce 1933 jen bezejmenní proletáři. Byli mezi nimi muži známých jmen a dobrého postavení, jejichž vážnost pronikla za hranice Výmarské republiky. Byl mezi nimi syn někdejšího říšského prezidenta Eberta, předák sociálnědemokratické pruské frakce Heilmann, delegát německých odborů při Mezinárodním úřadu práce Leuschner, poslanec říšského sněmu Mierendorff a tisíce a tisíce dalších. Předsedovi německého mírového hnutí a poslanci říšského sněmu Gerhardu Seegerovi se v roce 1935 podařilo uprchnout z Oranienburgu. Byl jsem přítomen, když v klubových prostorách pražského parlamentu pořádal tiskovou konferenci. Jeho spis „Oranienburg“ byl později přeložen do řady jazyků. Ale teď otázka svědomí:

Kdo kromě sociálnědemokratických a komunistických novin a anglických kvakerů se v osudných letech před touto válkou staral o poměry v německých koncentračních táborech? Kolik čtenářů novin ve svobodném světě se z obecně

lidských důvodů zajímalo o vnitřní oběti fašismu a nacionálního socialismu? Světový tisk se soustředil na norimberské stranické sjezdy, na Hitlerovy dálnice a na vysušené Mussoliniho močály, nikoli na osaměle hynoucí oběti diktatur! Nezachvátila všechny nepochopitelná zbabělost, která před fašistickými tyrany jednoduše kapitulovala? Nebylo znamením všeobecného mravního úpadku, že světový demokratický tisk chválil „pořádek“, „disciplínu“ a „výkony“ vražedných vlád Itálie a Německa, a přitom přeslechl smrtelný křik vražděných? Kdyby uschly všechny ruce, které kdysi držely pera píšící o Hitlerově a Mussoliniho „mírumilovnosti“ – kolik morálního zmrzačení této doby by se dodatečně fyzicky projevilo! Je bolestné, musí-li se připomínat, že bezuzdné vystupňování nacisticko-fašistické brutality kráčelo ruku v ruce s odumíráním morálního vnímání ve světě. Vždyť jak málo bylo ochoty zachraňovat lidi před koncentračnickým osudem, kteří by se v tolika případech byli zachránit dali! Ze všech sousedních zemí Německa projevilo demokratické Československo obětím nacistického teroru jistě největší praktické pochopení. Přesto se stalo, že takového dr. Roberta Danneberta, jednoho z prvních mužů demokratického Rakouska, dvakrát vrátili z československých hranic, když se chtěl zachránit v Československu. Nakonec ho poslali zpátky do Rakouska. Odsud si ho po „Mnichovu“ odvezli nacističtí katani. Takto se bojovalo proti koncentračním táborům a za ně!

I samotné rozhodnutí o „Mnichovu“ bylo rozhodnutím pro vládu koncentračních táborů, nebo proti ní. Všechna rozhodující místa byla předem všemožně informována o tom, že odtržením Sudet bude 400 000 politických odpůrců nacismu a 60 000 Židů vystaveno nemilosrdnému pronásledování. To nemohlo být neznámo. A skutečně také bezprostředně po okupaci jen 20 000 sudetoněmeckých sociálních demokratů nastoupilo mučednickou cestu do různých koncentračních táborů, jen do Dachau, kde pro ně už několik týdnů bylo nachystáno místo, 8 000. Podobný osud čekal tisíce komunistů a postupně všechny Židy, kteří se nedokázali zachránit útekem do svobodné ciziny. Ve

stejně době probíhaly v Paříži mírové slavnosti a v Londýně „peace for our time“.

Hitler přirozeně žádného politického vězně, který se jednou ocitl v jeho mocenské oblasti, nevydal, ale až do roku 1939 a až do války měl nacistický režim, jak se zdá, přece jen větší zájem Židy odsunout než zahubit. Z Dachau a z Buchenwaldu byli Židé ještě propouštěni, když se prokázali zahraničním vízem a „dobrovolně“ podepsali souhlas s krádeží vlastního majetku. Velkorysejší přistěhovalecká politika demokratických zemí světa by proto bývala mohla zachránit statisíce Židů. Ale dokonce i svobodná, velká Amerika pramálo rozvolnila tuhé normy svých přistěhovaleckých zákonů v době, kdy ještě miliony lidí vydaných na smrt upínaly své poslední naděje k soše Svobody v newyorském přístavu. Vinu za taková opomenutí nenesou jen vlády. Celé národy tehdy žily ve strachu, že by je běželec, kterého pustí přes hranice, mohl připravit o chléb a pracovní místo. Ve vstupním vízu do Velké Británie byl až do roku 1939 výslovně formulován závazek každého žadatele o azyl, že nebude hledat a přijímat práci. Netrvalo dlouho a válka si vynutila mobilizovat i pracovní sílu všech uprchlíků žijících v Anglii. Nedostatečná prozíravost? Ano i ne. Každá země totiž ještě stále byla v zajetí vlastních zájmů, zatímco neštěstí celých národů už vybuchlo naplno. Jak malý byl opět okruh těch, kteří dnes mohou před svým vlastním svědomím říct, že činně pomáhali. Vyrvat Hitlerovi a Himmlerovu jednu jedinou oběť! V britském parlamentu se diskutovalo o plných 350 vízech pro oběti mnichovské politiky, zatímco do rukou gestapa se vracely celé vlaky bojovníků za svobodu a dalším desetitisícům hrozilo nejvyšší nebezpečí v uprchlických táborech zbytkového Československa. Velká Británie pak přece jen otvírala brány stále většímu počtu kontinentálních uprchlíků. Tisíce, a během války desetitisíce lidí se podařilo zachránit, ale kolika statisícům zůstala záchrana odepřena...

To, co jsem sám zažil, byl jen malinký zlomek oproti tragédii španělských bojovníků za svobodu ve Francii a severní Africe. Hynuly celé armády, jejichž

bojovníci za svobodu byli ochotni proti fašismu bojovat až do poslední kapky krve. Až budou jednou sepsány dějiny všech koncentračních táborů, i ve Španělsku, Itálii a vichistické Francii, pak se vyjeví i opomenutí demokracie, jako slepota řady vlád a celých národních většin k civilizační hrozbě, jež včas nerozpoznána po léta žila v jejich středu. Buchenwald jako nejstrašnější symbol všech koncentračních táborů kontinentu je varováním celému lidstvu. Předvádí svobodným národům divadlo hrůzy, jemuž unikly jen o vlásek. Na správných či špatných závěrech, které se z buchenwaldského příkladu vyvodí, bude nakonec záviset, skončí-li tato válka vítězstvím ideálů lidskosti, anebo definitivní zkázou. Fašismus je mor srdcí. Jeho prvním příznakem je uvádající láska k pravdě, druhým absence sebekritiky, třetím hledání fackovacích panáků rozbujelého zla moderní společnosti. Kde se pro hlubší příčiny najdou fackovací panáci, tam se fackuje. Kde se odpovědnost za hospodářskou bídu a morální úpadek zmírajícího kapitalismu připisuje národům a rasám, jako se včera dělo Židům a zítra hrozí Němcům, dochází k nesmyslné krutosti. Co v německém národu zůstalo přese všechno zdravé, bude muset splatit strašlivě vysoký účet za do nebe volající zločiny spáchané v koncentračních táborech a na okupovaných územích hitlerovského Německa. Odpykat tyto zločiny a zabránit, aby se někdy v budoucnu opakovaly, však lze jen návratem k oněm věčně lidským ideálům svobody, spravedlnosti a solidarity, od nichž se už před válkou bez boje upustilo.

Co je dnes možné

Jeden z nejsvobodnějších duchů dnešní Anglie, velký karikaturista David Low, otiskl v londýnském večerníku „Evening Standard“ dojemný obrázek připomínající, že v koncentračních táborech Třetí říše byli mučeni a vražděni také Němci. V rámci diskuze, která se kolem toho v listu rozvinula, otiskl jistý

Frederic Jellinek, Carrington House, Hertford Street, London, W.1., tento dopis, jehož přesný překlad zde uvádíme:

„Lowovo tvrzení, že mnoho těchto obětí koncentračních táborů jsou Němci, je chybné a zavádějící. Vězni koncentračních táborů byli z 85 až 90 procent Židé, z 10 až 12 procent Poláci, Češi a Rusové a zhruba z 3 procent Francouzi, Britové a další národnosti. Hrstka německých „árijců“, internovaných z bezpečnostních důvodů – především komunisté a pár katolíků –, byla držena a stravována odděleně od „mezinárodního dobytka“ a žili přibližně ve stejných podmínkách, jako zde v této zemi žijí britští vězni věznění podle směrnice 18B.“

K tomu nezbyvá než podotknout, že šlo o přesně totéž nestydaté znásilnění pravdy za účelem propagandistických výhod, jakým nacisté zdůvodňovali nadvádu koncentračních táborů v Německu. Hanobit pravdu není o nic méně opovržením hodné než hanobit lidi.

Sozialdemokrat London 30.4.1945

Josef Hofbauer

Růže severu

Na severu kvete růže –
slyšel jsem zpívat větry,
že ji z jihu přinesla
na svých perutích bouře.

Severní růže na kraji lesa –
slyšel jsem mraky, jak říkají,
že ta země byla vlídná a dobrá
a nechala ji tu zakořenit.

Na severu kvete růže –
Slzy oblaků mi říkají,
že její mladé srdce rychle uvadne
touhou, touhou po rodném kraji.

Na severu mrzne růže –
slyším, jak ptáčci naříkají:
tak pojd' přece, než ji sežehne mráz!
musíš ji donést domů!

27. listopadu 1945

1

Mit Unterstützung der / s podporou Ernst- und Gisela-Paul-Stiftung / Edition Josef Hofbauer, Collegium Bohemicum, o.p.s.

Übersetzung / překlad: Veronika Dudková

Herausgeber / vydavatel: Thomas Oellermann, Seliger-Gemeinde e. V.

Gesinnungsgemeinschaft sudetendeutscher Sozialdemokraten

Oberanger 38, 80331 München

Prag, 2. Auflage 2016